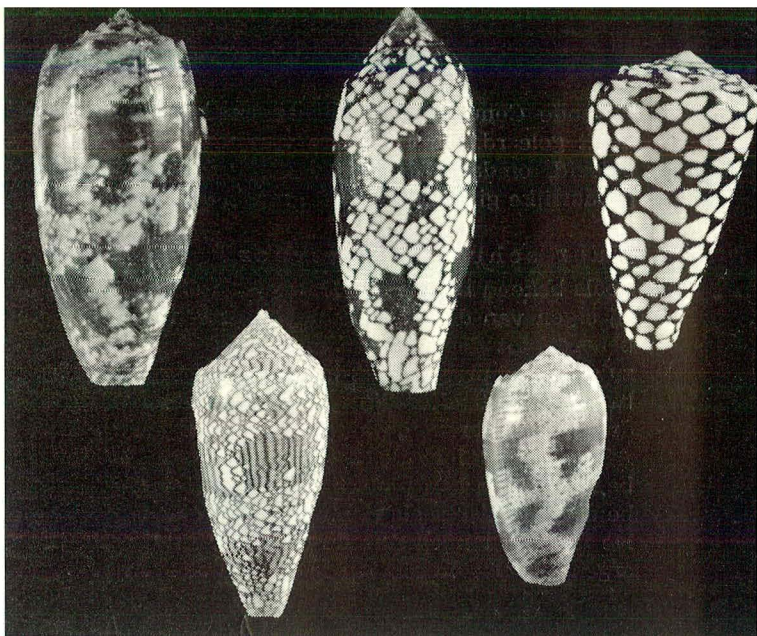

Afb. 1

Bovenste rij v.l.n.r.
Conus geographus L.,
Conus aulicus L. en
Conus marmoreus L.

Onderste rij v.l.n.r.
Conus textile L. en
Conus tulipa L.

BOB ENTROP

SLAKKEN MET EEN DODELIJKE TONG

De familie der Conidae telt ruim 500 soorten, die stuk voor stuk om de eer schijnen te strijden om door ons bewonderd te worden. De Nederlandse naam Kegelslakken is zeer toepasselijk voor de typische vorm, waaraan alle Conusschelpen zijn te herkennen. Is er weinig verschil in vorm bij de vele soorten, dit kan zeker niet gezegd worden van de kleur en het versieringspatroon. We behoeven slechts één blik te slaan op een collectie Conusschelpen om in verrukking en bewondering te geraken over de veelvormigheid van decoratie.

Het is daarom geen wonder, dat vele verzamelaars over de gehele wereld hun voorkeur juist naar deze familie laten uitgaan. Dit heeft weer tot gevolg, dat vooral de zeldzame en zeer zeldzame soorten volgens de catalogi exorbitante bedragen moeten kosten. Algemeen bekend is wel de zeer zeldzame *Conus gloriamaris* Chemnitz, die alleen in de collecties van musea en enkele particulieren is te bewonderen en waarvoor men, indien het een levend verzameld exemplaar betreft, 2000 dollar moet neertellen. Maar hiervan zijn dan ook momenteel slechts 30 exemplaren bekend.

Het moet een verrukkelijke bezigheid zijn om Conusschelpen in hun biotoop, dat zich voornamelijk bepaalt tot de Indo-Malesische Archipel, te verzamelen, maar dit is bij sommige soorten een levensgevaarlijke onderneming.

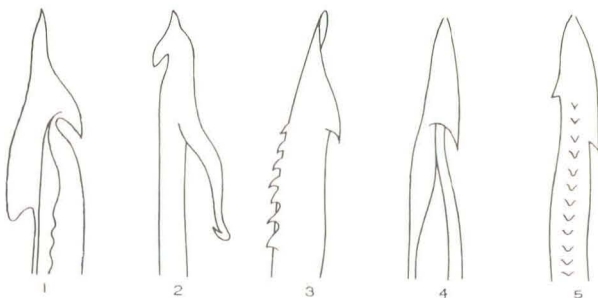
Levende Conusschelpen dienen omzichtig behandeld te worden. De geschiedenis heeft geleerd, dat meerdere verzamelaars van hun vondst weinig plezier hebben beleefd, omdat zij de dood vonden, nadat zij kennis hadden gemaakt met het gevaarlijke gif, dat juist deze mooie schelpen zo berucht heeft gemaakt.

Waar schuilt het gevaar

Zoals bekend bezitten de Gastropoda-Buikpotigen een rasptong of radula, waarmee zij algen van de rotsen schrapen of een dierlijke prooi verorberen. Conusschelpen behoren tot de orde van de Toxoglossa. De rasptong, die deel uitmaakt van de zuigslurf of proboscis, is bezet met scherpe tandjes, die aan hun basis een gifklier bezitten. De tandjes zijn van weerhaken voorzien, die in de huid van het slachtoffer dringen en afbreken, waarna door een kanaaltje in de tand het gif in de wond vloeit. Afbeelding 2 laat de tanden van 5 giftige Conussoorten zien. De proboscis is beweeglijk en kan plotseling naar voren uitgestrekt worden, zodat ook zich voortbewegende dieren als vissen, krabben en zelfs inktvissen slachtoffer kunnen worden. De laatsten talmen niet de Conus zo snel mogelijk los te laten en te vluchten om ergens in een verscholen hoekje te sterven tengevolge van de dodelijke prikken.

Afb. 2. De giftige radula-tanden van 5 Conus-soorten

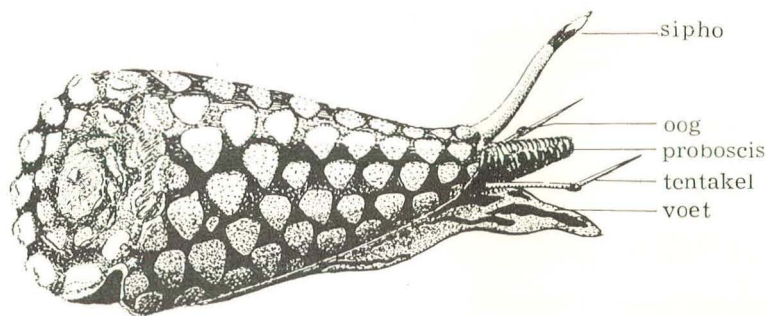
1. *Conus textile* L.
2. *Conus striatus* L.
3. *Conus geographus* L.
4. *Conus marmoreus* L.
5. *Conus tulipa* L.

Het verzamelen

Zoals uit afbeelding 3 blijkt komen de tentakels en de proboscis uit het kanaal te voorschijn. Ervaren Conusverzamelaars geven de raad om de schelp bij de top vast te pakken en dan nog liefst met handschoenen aan. Op die manier kan de proboscis duim en wijsvinger niet bereiken. Overdag verschuilen de dieren zich geheel of gedeeltelijk in de zandbodem en dan juist is het gevaarlijk verzamelen, omdat zo moeilijk is uit te maken waar zich de top of het kopgedeelte bevindt. Met een stok of het schepnet haalt men ze dan uit het zand te voorschijn, rolt het dier enkele malen heen en weer, waardoor het zich in de schelp terugtrekt.

Verzamelaars, die met een levend exemplaar in de hand bleven lopen, merkten vaak niet dat het dier weer uit de schelp te voorschijn kroop. De steek kwam plotseling en ook de ernstige gevolgen lieten niet lang op zich wachten. Het zou te ver voeren alle ongevallen met Conusschelpen hier te vermelden. Hiervoor mag verwezen worden naar een publicatie van de arts L. C. D. Hermitte. Hierin worden alle ongevallen met en zonder dodelijke afloop vermeld, welke zich in de periode 1848—1943 hebben voorgedaan. Een enkel geval wil ik toch hier memoreren om duidelijk de heftigheid van een Conussteek te illustreren.

Afb. 3. *Kruipende Conus marmoreus L.*

Conussteken met dodelijke afloop

Afbeelding 1 toont een vijftal Conussoorten uit de Indo-Pacific, waarvan de steek ook voor de mens een dodelijke afloop kan hebben. Het zijn: *Conus geographus* L., *Conus marmoreus* L., *Conus aulicus* L., *Conus textile* L. en *Conus tulipa* L.

In 1901 werd een vrouw van de Fiji-eilanden door een *Conus geographus* L. gestoken. Zij stierf op het strand omdat de direct intredende verlamningsverschijnselen haar het lopen verder beletten. Hier wordt duidelijk het gevaar geïllustreerd van het alleen verzamelen op afgelegen plaatsen.

Een ander geval vertelt van een gezonde jongeman die 5 uur na de steek in Queensland aan de gevolgen overleed.

Vanuit Japan komt het bericht dat een man van 32 jaar reeds binnen 3—4 uur bezweek aan de steek van *Conus geographus* L.

Ook *Conus textile* L. is zeker niet te veronachtzamen. In 1859 bezweek een vrouw op de Nieuwe Hebriden, in 1884 stierf een man van de Loyaliteitseilanden, terwijl in 1911 een verzamelaar bij het in een mand stoppen van het gevonden exemplaar plotseling in de hand werd gestoken. Een hevige, brandende pijn in de rechterarm was het gevolg. Hij kon nog zijn huis bereiken, maar reeds de volgende dag overleed hij na heftige pijnen door het gehele lichaam.

Soms loopt het nog goed af en is de pijn tijdelijk, echter wel vaak gepaard gaande met verlamningsverschijnselen, hetgeen erop duidt dat het gif op het zenuwstelsel inwerkt.

Bovengenoemde gevallen hebben betrekking op *Conus tulipa* L. en *Conus marmoreus* L.

De inlandse bevolking van de Zuidzee-eilanden, die vaak weekdieren verzamelt als voedsel, kennen de gevaren van Conusstekes heel goed. Conusshelpen worden niet gegeten, maar als visaas gebruikt. Zij behandelen zichzelf of het slachtoffer ongeveer op de manier, welke zij ook bij slangebeten toepassen. Met behulp van een mes, een scherp stuk schelp of koraal maken zij diepe insnijdingen rond de wond, die daardoor sterk gaat bloeden en zoveel mogelijk gif uit de wond doet stromen. Als bloedstelpend middel kennen zij geen verband, maar wel hete as, die zij op de wond leggen. Het geheel is wel een zeer pijnlijke geschiedenis, maar wie daardoor het leven behoudt zal zijn „arts" hiervoor dankbaar zijn.

Schelpkenmerken

De zes genoemde giftige Conussoorten komen in het tropische gedeelte van de Grote- en Indische Oceaan veelvuldig voor. Dit grote verspreidingsgebied geeft allerlei locale kleur- en ook patroonvariëteiten te zien. Toch is het mogelijk u enige aanduidingen te geven, die het tesamen met afbeelding 1 en eventueel met de verwijzingen naar kleurafbeeldingen mogelijk maken vast te stellen met welke soort u te doen hebt.

Conus aulicus L., 1758.

Lengte: 7 - 15 cm. Vorm: cilindrisch, spitse top met afgeronde schouders, mond aan onderzijde verbreed. Kleur: roodbruine ondergrond met witte, gemarmerde vlektekening; binnenzijde geel. Kleurafbeeldingen: Kira pl. 37 - 14; Marsh pl. 13 - 6; Platt pl. 53 - 17.

Conus geographus L., 1758.

Lengte: 7 - 15 cm. Vorm: bijna cilindrisch, windingen met knobbelrij aan de top, bij de as iets concaaf, mond aan onderzijde verbreed. Kleur: onregelmatige roodbruine vlektekening op lichte ondergrond. Kleurafbeeldingen: Kira pl. 37 - 20; Marsh pl. 12 - 16; Platt pl. 53 - 19.

Conus marmoreus L., 1758.

Lengte: 6 - 12 cm, grootst bekende lengte 130,8 mm. Vorm: duidelijk kegelvormig met aan de bovenzijde van de windingen een rij golvende knobfels, weinig uitstekende top. Kleur: donkerbruine tot zwarte ondergrond met witte vlekken; komt voor van bijna wit tot bijna zwart. Kleurafbeeldingen: Marsh pl. 1 - 1 en 13 (albino); Platt pl. 53 - 18.

Conus striatus L., 1758.

Lengte: 7 - 12 cm. Vorm: bijna cilindrisch, top met goetvormige windingen. Oppervlakte met spiraallijnen. Kleur: van roodbruine tot donkerpurperkleurige ondergrond met een witte tot rose, onregelmatige vlektekening. Kleurafbeeldingen: Kira pl. 37 - 9; Marsh pl. 16 - 1.

Conus textile L., 1758.

Lengte: 7 - 10 cm. Vorm: cilindrisch kegelvormig, spitse top, geschouderd. Kleur: goudbruine ondergrond met donkere verticale golflijnen en verder gemarmerd door een onregelmatige, hoekige schubtekening. Kleurafbeeldingen: Kira pl. 37 - 15; Marsh pl. 14 - 1-4,9.

Conus tulipa L., 1758.

Lengte: 5 - 7 cm. Vorm: iets gebold cilindrisch kegelvormig, op de windingen nabij de weinig gepronocceerde top een knobbelrij, mond wijd. Kleur: bruinoranje en witachtig in een onregelmatig vlekken- en stippelpatroon. Kleurafbeeldingen: Kira pl. 37 - 19; Marsh pl. 17 - 1,2; Platt pl. 53 - 16.

LITERATUUR

- COOMANS DE RUITER, drs. L. 1959. Koraalriffen, giftvissen en giftschelpen. Tijdschrift Nederlands Nieuw-Guinea, 7e jrg., no. 6.
- COOMANS DE RUITER, drs. J. 1960. Een geval van slangebeet in Nicuw-Guinea en nadere bijzonderheden over *Conus*-giftschelpen. Tijdschrift Nederlands Nieuw-Guinea, 8e jrg., no. 2.
- HERMITTE, L. C. D. 1946. Venomous Marine Molluscs of the genus *Conus*. Transactions of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene, 39e jrg., blz. 485 e.v.
- KIRA, Tetsuaki. 1961. Coloured Illustrations of the Shells of Japan. Hoikusha, Osaka.
- MARSH, J. A. en RIPPINGALE, O. H. 1964. Cone Shells of the World. The Jaracanda Press, Brisbane, Australië.
- MERLE, René. 1949. Malacologie de guerre. La Nature, jrg. 1949, blz. 214.
- PLATT, Rutherford. 1949. Shells Take You Over World Horizons. The National Geographic Magazine, Vol. XCVI, no. 1, juli.